

UNIVERSITY OF HELSINKI

<https://helda.helsinki.fi>

Pelkkää retoriikkaa? Populismin kehykset Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä

Herkman, Juha Pekka

2015

Tiedotusopillinen yhdistys

<http://hdl.handle.net/10138/232225>

Herkman, J P 2015, 'Pelkkää retoriikkaa? Populismin kehykset Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä', Media & viestintä : kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti, Vuosikerta. 38, Nro 2, Sivut 74-89. <
<http://mediaviestinta.fi/blogi/pelkkaa-retoriikka/> >

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. <https://helda.helsinki.fi>
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

Artikkeli

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Pelkkää retoriikkaa?

Populismien kehukset *Helsingin Sanomissa* ja *Ilta-Sanomissa* vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä¹

Tässä tutkimuksessa selvitetään laadullisen kehysanalyysin avulla, minkälaisia merkityksiä populismille annettiin vuoden 2011 eduskuntavaalien lehtijulkisuudessa. Analyysi valottaa osaltaan populismi-termin käyttöä poliittisessa diskurssissa ja sitä kautta populismin roolia suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa. Tutkimuksen aineistona ovat *Helsingin Sanomissa* ja *Ilta-Sanomissa* vaalien yhteydessä julkaistut lehtijutut, joissa puhuttiin populismista. Populismi kehystettiin lehdissä useimmiten kielteisesti sisäänpäin kääntyneeksi impivaaralaiseksi nationalismiksi, muukalaisvihamielisyydeksi tai ontoksi retoriikaksi. Kehystykset kuitenkin erosivat lehti- ja genrekohtaisesti. *Ilta-Sanomissa* populismi kehystettiin myös perussuomalaisten kautta myönteisesti kansan syvien rivien ääneksi ja sitä edustavaksi poliittiseksi liikkeeksi. Populismien erilaiset kehystykset mukailevat eliitti- ja populaarijournalismin rajanvetoa ja heijastavat suomalaisen poliittisen kulttuurin jakautumista liberaali- ja konservatiivileireihin tavalla, johon perinteinen luokkapuoluejako ei kykene enää vastaamaan.

AVAINSANAT: populismi, eduskuntavaalit, sanomalehdet, journalismi, kehysanalyysi

Populistisiksi nimetyt poliittiset liikkeet ovat menestyneet useissa Euroopan maissa 1980-luvulta lähtien ja tuoneet populismi-sanon julkiseen keskusteluun. Myös Suomessa on keskusteltu populismista erityisesti perussuomalaisten vaalimenestyksen myötä 2010-luvulla. Edellisen kerran suomalaisessa politiikassa puhuttiin populistisesta liikkeestä perussuomalaisten edeltäjän Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) yhteydessä 1970- ja 1980-luvuilla.

Populismi-sanaa käytetään kuitenkin usein annettuna ja monenlaisissa yhteyksissä. Tämä tekee populismista saippuamaisen ja vaikeasta määriteltävän käsitteen, jonka käytettävyyttä tutkimuksen tai analyysin välineenä on myös epäilty (ks. Cano-

van 1999, 3; Taggart 2000, 1; Mazzoleni 2003, 4). Usein populismi latautuu kielteisillä konnotaatioilla, ja populistiksi syyttäminen toimii politiikassa haukkumasana (vrt. Canovan 2005, 75; Andersson 2009, 8–9). Populismien etymologia antaa kuitenkin mahdollisuuden myös myönteisiin ”kansaa” ja demokratiaa painottaviin merkityksiin (ks. Williams 1988, 66; Laclau 2005).

Populismien ideologisia ulottuvuuksia, populistisiksi nimettyjä liikkeitä ja populistisia politiikan tyylinä tai retoriikkana on tutkittu runsaasti, mutta itse populismi-termin tosiasiallista käyttöä poliittisessa diskurssissa ei juurikaan. Tämä on sikäli outoa, että tapa puhua populismista vaikuttaa ratkaisevasti siihen, kuinka populismi ja populistisiksi mielletyt poliittiset toimijat ymmärretään. Populistiksi määrittämisellä ja määrittymisellä voi siten olla todellisia seurauksia poliittisen toiminnan kannalta.

Oikeastaan vain Bale ja kumppanit on tutkinut populismi-termin käyttöä lehdistössä ja verrannut median sanalle antamia merkityksiä termin akateemiseen käyttöön (Bale ym. 2011). Heidän tutkimuksensa kohdistui brittilehdistön määrälliseen sisällön-analyysiin. Tässä artikkelissa tutkitaan, minkälaisia merkityksiä suomalainen lehdistö – *Helsingin Sanomat* ja *Ilta-Sanomat* – antoi populismille vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä. Populismi-termin käyttöä analysoidaan laadullisen kehysanalyysin avulla, vaikka kehyksiä jäsennetään alustavasti myös määrällisesti.

Vaalit muodostavat poliittisessa julkisuudessa erityisen ajanjakson, jonka perusteella ei välttämättä voi vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä populismi-termin käytöstä muina aikoina. Vuoden 2011 vaalit olivat myös siinä mielessä erityiset, että populistiseksi puolueeksi mielletty perussuomalaiset löi itsensä läpi eduskunnassa ja nousi kaikkien yllätykseksi kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi. Puoleen menestys heijastui myös vaalien mediajulkisuuteen (ks. Pernaa & Railo 2012). Toisaalta voi väittää, että vaalit toimivat eräänlaisena ”diskursiivisena momenttina”, joka nostaa kärjekkäällä tavalla esille poliittisen julkisuuden painotuksia. Populismien julkisen käsittelyn näkökulmasta perussuomalaisten menestys tekee vuoden 2011 vaaleista tässä suhteessa erityisen kiinnostavan ajankohdan.

Populismien ja median välisen suhteen tutkimuksissa painotetaan usein populaari- tai tabloidimedien erityistä kytkentää populismiin: populistisen retoriikan väitetään istuvan paremmin tabloidi- kuin laatujournalismiin (esim. Mazzoleni 2003, 8; Jungar 2010, 215–216). Akkerman (2011) kuitenkin havaitsi päinvastoin, että hollantilainen ja brittiläinen populaarilehdistö suosi pikemminkin elitistisiä näkökulmia kuin populistipuolueiden edustamaa anti-elitismia. Myöskään Balen ja kumppaneiden tutkimuksessa ei lehtityyppien väitettyä eroa löydetty – tosin heidän tutkimuksensa suuntautui pääosin niin sanottuun laatuilehdistöön, koska populismi-termiä käytettiin niin harvoin populaarilehdissä (Bale ym. 2011, 118). Tässä tutkimuksessa vertaillaan populismi-termin käyttöä maan johtavassa päivälehdessä ja suurimassa iltapäivälehdessä ja selvitetään osaltaan, tuottavatko lehtityypit erilaisia kehystyksiä populismille.

Balen ja kumppaneiden keskeisin tulos oli, että brittilehdistössä populismi-termiä käytettiin hyvin harvoin ja populismi liitettiin niin moniin eri toimijoihin ja monenlaisiin yhteyksiin, että mitään säännönmukaista logiikkaa termin käytölle on vaikea löytää. Populisti oli haukkumasana, jolla nimitettiin milloin ketäkin toimijaa. Populismien

halventavat merkitykset on Balen ja kumppaneiden mukaan omaksuttu laajalti myös akateemiseen keskusteluun (emt., 115). Juuri populismi-termin latautuneiden merkitysten takia on tärkeää tutkia, minkälaiset tulkintamallit korostuvat julkisuudessa populismista puhuttaessa.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, löytyykö suomalaisesta julkisesta populismi-termin käytöstä yleisempiä painotuksia vai käytetäänkö sanaa brittikontekstin tapaan lähinnä poliittisena haukkumasanana vaihtelevissa yhteyksissä. Nimenomaan vaali-julkisuuden voi odottaa nostavan esiin termin erilaiset poliittiset merkityksellistämisen tavat. Analyysin perusteella on siten mahdollista pohtia tarkemmin myös populismin roolia suomalaisessa journalismissa ja poliittisessa kulttuurissa. Edellä sanotun perusteella tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka populismi kehystettiin vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä *Helsingin Sanomissa* ja *Iltä-Sanomissa*?
2. Miten populismin käsittely eroaa lehti- ja genrekohtaisesti?
3. Mitä populismin kehystykset kertovat suomalaisesta poliittisesta kulttuurista?

Populismin merkitykset ja media

Populismilla on historiallisesti viitattu niin oikeistolaisiin kuin vasemmistolaisiin poliittisiin liikkeisiin sekä populismin agraari-, urbaani-, totalitaarisiin ja demokraattisiin variaatioihin (ks. Canovan 1981; Taggart 2000; Andersson 2009). Moninaisista historiallisista muodoista johtuen populismia on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Tutkimuskirjallisuudessa populismin määritelmiä on etsitty pääosin 1) populismin ideologisuudesta, 2) populistisista liikkeistä sekä 3) populistisesta tyylistä tai retoriikasta.

Ideologiana populismi on nähty epäpoliittisena (MacRae 1969, 157) tai ”ohuena” (Stanley 2008), koska sen eri muodot vaihtelevat siinä määrin, että sitä ei voi kiinnittää yksiselitteisesti sosialismin tai liberalismiin kaltaisiin vakiintuneisiin aatteisiin. Wiles (1969) on nimittänyt populismia pikemminkin ”oireeksi” (*syndrome*) kuin ”opinkappaleeksi” (*doctrine*): se on ennemminkin reaktio muihin ideologioihin kuin poliittinen ideologia itsessään. Toisaalta ideologinen ohuus on Stanley (2008, 106–107) mukaan vahvuus, koska sen ansiosta populismi voi käyttää hyväkseen oikeastaan mitä tahansa ideologiaa.

Toiseksi populismi on usein liitetty poliittisiin protestiliikkeisiin, jotka saavat alkunsa politiikan kriiseistä (vrt. Andersson 2009; Laclau 2005). Olennaista näissä liikkeissä on populismin etymologian mukaisesti vetoaminen kansaan hallitsevia poliittisia ja taloudellisia eliittejä vastustamalla (esim. Canovan 1999, 3; Rydgren 2005, 12–13). Tämä määritelmä kattaa monia populismin muotoja, mutta ongelma on siinä, että ”kansan” ja ”eliitin” määritelmät vaihtelevat kontekstikohtaisesti (ks. Taggart 2000, 92; Wiberg 2011). Näin ollen populismi jää jälleen epämääräiseksi, koska sen avulla kuvataan hyvin erilaisia poliittisia liikkeitä. Toinen ongelma määritelmän

kannalta ovat populistiset liikkeet, jotka vakiintuvat tai saavat yhteiskunnassa jopa hallitsevan aseman. Tällaisia liikkeitä ei voi pitää enää protestiliikkeinä.

Yksi yritys tarkentaa populismin merkityksiä on ollut termin palauttaminen puhtaasti poliittiseksi tyyliksi tai retoriikaksi. Esimerkiksi Jagers ja Walgrave (2006, 322) määrittelevät populismin yksinkertaisesti ”poliittisten toimijoiden harjoittamaksi viestinnän muodoksi, jolla viitataan kansaan”. He nimittävät tätä populismin ”ohueksi” merkitykseksi, josta on poistettu kaikki ylenkatse. Näin suppeaa populismin määritelmää voi pitää kuitenkin liian yksinkertaistavana, sillä kaikki poliittiset toimijat puhuttelevat toisinaan kansaa (Mazzoleni 2014, 46). Jagers ja Walgrave (2006, 323) tunnistavat kritiikin ja tarkastelevat myös populismin ”tiheämpää” merkitystä, jossa kansaan vetoamisella asetutaan eliittejä vastaan ja pyritään usein sulkemaan jotkut ihmisryhmät kansan määritelmän ulkopuolelle. He päättävät analyysinsä lopputulemaan, jonka mukaan populismissa ideologisuus ja tyyli yhdistyvät (emt., 326–327).

Erotuksena populismin historiallisista muodoista on 2000-luvulla puhuttu niin sanotusta uuspopulismista, jolla on viitattu vanhoja poliittisia puolueita, byrokraattista valtiota ja eliittejä vastustaviin protestiliikkeisiin (esim. Taggart 2000, 75; Andersson 2009, 48–54). Vielä useammin uuspopulismi on liitetty äärioikeistolaisiin muukalaisvihamielisiin liikkeisiin, jotka vastustavat maahanmuuttoa, ovat avoimen nationalistisia ja toisinaan myös rasistisia ja muukalaiskammoisia (ks. Taggart 2000, 76–83; Rydgren 2004; Andersson 2009, 64–76; Fieschi ym. 2012). Joidenkin tutkijoiden mukaan kaikki uuspopulistit eivät tosin edusta muukalaisvihamielistä äärioikeistoa eikä populismi-termiä tulisi heidän mukaan siksi liittää ykskantaan vaikkapa rasismiin (esim. Andersson 2009, 73–76).

Suuri osa viimeaikaisista populismin ja media suhteita selvittäneistä tutkimuksista on keskittynyt uuspopulistisiin liikkeisiin, joiden nousussa mediajulkisuuden roolia on pidetty merkittävänä (esim. Mazzoleni 2003, 2008; Boomgaarden & Vliegenthart 2006; Albertazzi & McDonnell 2008; Koopmans & Muis 2009; Roodjuin 2014). Tosin joidenkin tutkimusten mukaan populistiset sisällöt ja tyyli eivät ole läheskään niin yleisiä mediajulkisuudessa kuin usein oletetaan (ks. Bos & Brants 2014), ja osa tutkimuksista osoittaa, että medianäkyvyys on olennaista muillekin poliittisille toimijoille kuin populistille (esim. Bos ym. 2011). Pauwels (2014) myös muistuttaa, että median merkitystä populististen liikkeiden nousussa ei pidä ylikorostaa.

Suomessa populismin tutkimus on kiinnittynyt paljolti SMP:n ja Perussuomalaisten (PS) menestykseen (esim. Helander 1971; Wiberg 2011). Erityisesti PS:n yllätyksenmenestys ”jytty” vuoden 2011 eduskuntavaaleissa poiki lukuisia tutkimuksia puolueen kannatuksen taustatekijöistä (esim. Suhonen 2011; Rahkonen 2010, 2011; Borg 2012; Paloheimo 2012; Arter 2013) sekä median roolista vaaleissa (Pernaa 2012; Pernaa & Railo 2012). Myös esimerkiksi puoluekentän muutoksia, populistista tyyliä ja maahanmuutovastaisen retoriikan nousua on tutkittu (Arter 2010, 2012; Horsti & Nikunen 2012; Niemi 2013), mutta varsinaista populismi-termin julkiseen käyttöön ja merkityksellistämiseen liittyvää tutkimusta ei Suomessa ole tehty. Tässä tutkimuksessa selvitetään, kuinka edellä kuvatut populismin merkitykset näkyivät suomalaisen päivä- ja iltapäivälehdien eri genreissä vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineisto on kerätty osana laajempaa vertailevaa tutkimusta, jossa selvitetään pohjoismaisten populistipuolueiden (Perussuomalaiset, Sverigedemokraterna, Dansk Folkeparti ja Fremksrittpartiet) saamaa mediajulkisuutta. Analyysin kohteena olevat lehtijutut seulottiin aineistosta, johon oli koottu kaikki 2010-luvun ensimmäisiä parlamenttivaaleja käsitelleet artikkelit kuukauden ajalta Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan johtavasta päivä- ja iltapäivälehdestä (n=3337). Suomesta mukana olivat *Helsingin Sanomat* ja *Ilta-Sanomat*.² Kaikkiaan vaalijuttuja oli 663, joista *Helsingin Sanomissa* ilmestyi 363 ja *Ilta-Sanomissa* 300. Jutut kerättiin 30 päivän jaksolta, josta 16 päivää sijoittui ennen vaalipäivää ja 13 sen jälkeen. Suomen eduskuntavaalit pidettiin 17.4.2011, joten aineistojakso oli 1.–30.4.2011.

Tätä tutkimusta varten Suomen lehtiaineistosta tehtiin haku, jolla otosjaksolta etsittiin kaikki sellaiset artikkelit, joissa eksplisiittisesti käytettiin sanoja populismi tai populistit tai niiden taivutusmuotoja. Kaikista 663 jutusta vain 41 (6,2 %) mainitsi sanan populismi. Populismi-termiä käytettiin siis varsin vähän ottaen huomioon PS:n merkityksen vaalijulkisuudessa (vrt. Pernaa & Railo 2012). Tulos on samansuuntainen kuin Balen ja kumppaneiden tutkimuksessa, jossa he toteavat, että populismi on tuskin koskaan keskeinen käsite uutisjournalismissa (Bale ym. 2011, 117). Suomessa tulosta selittää osaltaan sanan halventava merkitys poliittisessä diskurssissa, minkä takia poliitikot ja ”politiikkaystävälliset journalistit” (Nord 2007) selvästi välttelevät termin käyttöä.

Populismien eksplisiittisesti maininneista vaalijutuista 18 ilmestyi *Helsingin Sanomissa* ja 23 *Ilta-Sanomissa*. *Helsingin Sanomissa* ilmestyi otosjakson aikana lisäksi 19 muuta juttua, joissa käytettiin populismi-termiä. Osa näistä kirjoituksista liittyi Suomen vaaleihin. Niitä ei kuitenkaan otettu mukaan aiemmin mainittuun vertailevaan aineistoon, koska ne sijoittuivat aineistorajaukseen kuulumattomiin genreihin. Tällaisia tekstejä olivat erityisesti yleisönosastokirjoitukset, joista kahdeksan käsiteli populismia. Lisäksi *Helsingin Sanomissa* julkaistiin vaalien aikana 11 juttua, joissa populismia ei sidottu suoraan Suomen vaaleihin, vaan aihetta käsiteltiin jonkin muun maan kuin Suomen puitteissa tai muissa yhteyksissä kuin politiikassa.

Tässä artikkelissa keskitytään siten vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä ilmestyneen 60 lehtijutun laadulliseen analyysiin. Näistä jutuista 37 ilmestyi *Helsingin Sanomissa* ja 23 *Ilta-Sanomissa*. Tutkimuksen pääasiallinen menetelmä on kehysanalyysi, jonka avulla selvitetään, missä kehyksissä lehdet käsitelivät populismia.

Kehyksen tarkka määrittely vaihtelee tutkimuksesta toiseen, mutta yleisesti ottaen sillä viitataan rajattujen tulkintatapojen rakentamiseen maailmasta (ks. Väliaverron 2007, 51). Journalismin tutkimuksessa tulkintakehys viittaa siihen, että journalismi kehystää käsittelemiään aiheita nostamalla jotkin asiat esille ja korostamalla niitä toisten kustannuksella (Gitlin 1980, 7; Entman 1993, 53). Kehysanalyysissa erotetaan usein mediakehykset yleisökehyksistä. Ensin mainittu liittyy ennen muuta median tapaan esittää ja rajata asioita, kun taas jälkimmäinen keskittyy yleisöjen tapoihin vastaanottaa ja tulkita mediatekstejä (De Vreese ym. 2001, 107). Tässä tutkimuksessa analysoidaan mediakehyksiä. Toisin sanoen 60 lehtijutusta analysoidaan laadullisesti, min-

käläisiä kohosteisia tulkintakehyksiä ja merkityksiä maamme johtava päivä- ja iltapäivälehti – lehtien päätoimittajat, toimittajat, kolumnistit – rakensivat populismille vaalikeväänä 2011.

Tässä yhteydessä on oikeutettua puhua mediakehyksistä siinäkin mielessä, että lehtien toimitukset hallitsivat populismi-termin käyttöä: *Helsingin Sanomissa* julkaistuja mielipidekirjoituksia lukuun ottamatta vain kolmessa kolumnissa oli toimitusten ulkopuolinen kirjoittaja. Lisäksi lehdissä julkaistiin yhteensä viisi medialainaa muista lehdistä, joissa käytettiin populismi-sanaa, mutta niidenkin taustalla oli journalistinen toimija. Populismista kirjoitettiin näin ollen *Helsingin Sanomien* ja *Ilta-Sanomien* toimitusten omin voimin 28 uutisjutussa, kahdeksassa kolumnissa, neljässä pääkirjoituksessa ja yhdessä Timo Soinin henkilökuvassa.

Viisi pääkehystä

Analyysin aluksi jutuista seulottiin kohdat, joissa käytettiin eksplisiittisesti populismin liittyvää sanastoa. Tämän jälkeen populismille annetut ensisijaiset merkitykset määriteltiin siten, että merkitys rakentui koko artikkelin kontekstissa. Tällä tavoin jutuista oli mahdollista löytää viisi hallitsevaa kehystä tai tapaa merkityksellistää populismi. Nimitin kehykset 1) impivaaralaisuuden, 2) muukalaiskammon, 3) pelkän retoriikan, 4) poliittisen liikkeen ja 5) kansan äänen kehyksiksi. Pääsääntöisesti valitsevan kehyksen määrittely oli yksinkertaista, mutta joissakin tapauksissa populismi kehystettiin jutussa useammalla eri tavalla. Tällöin jutusta koodattiin myös toissijainen kehys. Useimmiten impivaaralaisuuden ja muukalaiskammon kehykset esiintyivät samassa tekstissä ja täydensivät toisillaan populismin kehystystä.

Impivaaralaisuuden kehyksellä viitataan tässä sellaisiin merkityksiin, joissa populismilla tarkoitettiin kansalliseen viitekehykseen käpertymistä ja kansallisuuden nostalgisoimista (vrt. Hatakka 2012, 308). Impivaaralaisuus ei kuitenkaan välttämättä tarkoittanut vihamielistä suhtautumista muihin vaan pikemminkin oman kansallisen kielen, kulttuurin ja ”sydänmaan” (*heartland*) haikailua (ks. Taggart 2000, 93–97). Impivaaralaisuuden kehys liittyi kuitenkin usein myös populismin muukalaisvihamielisiin konnotaatioihin.

Muukalaiskammon kehyksessä populismi liitettiin ennen muuta politiikkaan ja näkemysiin, jotka olivat maahanmuuttokriittisiä, muukalaisvihamielisiä tai rasistisia. Tällaiset merkitykset olivat yleisiä eurooppalaisen oikeistopopulismin tai radikaalin äärioikeiston yhteydessä, jossa ”nativismi” – syntyperäisen kansallisuuden korostaminen muiden kustannuksella – on ollut määrittävä tekijä (ks. Mudde 2007, 19).

Pelkän retoriikan kehyksessä populismi kytkettiin kansanomaiseen puhetapaan, joka tekee politiikasta helpommin lähestyttävää mutta samalla yksinkertaistaa monimutkaisia asioita. Tässä kehyksessä populismi tarkoitti siten ennen muuta poliittista tyyliä tai retoriikkaa (vrt. Jagers & Walgrave 2006). Helppouden kääntöpuolena toistettiin kuitenkin pinnallisuuden, puutteellisen tiedon ja aatteettoman ”tyhjän puhumisen” merkityksiä (ks. Bale ym. 2011).

Poliittisen liikkeen kehys kytki populismin johonkin puolueeseen, kuten perussuomalaisiin tai keskieuropalaiseen äärioikeistoon (vrt. Andersson 2009). Kehystys saattoi tapauksesta riippuen olla neutraali, jolloin liike erotettiin populismi-termillä muista poliittisista liikkeistä, tai se saattoi liittyä esimerkiksi muukalaiskammon kielteiseen kehystykseen.

Kansan äänen kehys oli ainoa selkeästi myönteinen populismin kehystys. Kehys mukailee jossain määrin Laclau (2005) ajatusta populismista logiikkana, jossa jokin kansanryhmä tunnistaa itsensä poliittiseksi toimijaksi. Myös populistijohtajat käyttävät retoriikassaan tätä kehystä, kun he esiintyvät ”kansan syvien rivien” edustajina.

Yleisesti ottaen impivaaralaisuus esiintyi aineistossa kaikkein yleisimpänä kehystyksenä, mutta jos tarkastellaan vain ensisijaisia kehyksiä, pelkän retoriikan ja muukalaiskammon kehykset olivat sitä yleisempiä (ks. Taulukko 1). Impivaaralaisuus esiintyi usein muukalaiskammon kanssa samassa jutussa kakkoskehystyksenä. Ensisijaisena kehyksenä poliittinen liike ja kansan ääni eivät jääneet jälkeen impivaaralaisuudesta, mutta ne esiintyivät jutussa usein ainoana kehyksenä. Voi siis sanoa, että populismin kielteiset kehystykset olivat yleisempiä ja esiintyivät samoissa jutuissa, kun taas neutraalit tai myönteiset kehystykset olivat harvinaisempia ja niitä ei kytketty toisiin kehyksiin.

Taulukko 1. Ensisijaiset (ja toissijaiset) kehykset eri lehdissä (n=60).

Lehti/kehys	Impivaaralaisuus	Muukalais-kammo	Pelkkää retoriikkaa	Poliittinen liike	Kansan ääni
HS	8 (12)	11 (4)	9 (3)	2 (1)	4
IS	1 (3)	3 (1)	10 (1)	8 (3)	5 (3)
Yhteensä	9 (21)	14 (5)	19 (4)	10 (4)	9 (3)

Populismiin on monesti liitetty vetovoimainen johtohahmo (ks. Taggart 2000, 100–103; Mazzoleni 2003, 4–5). Populismia ei kuitenkaan kytketty ensisijaisesti karismaattiseen johtajaan kuin joissakin lehtiartikkeleissa. Toki populistipuolueiden johtajia nostettiin esille erityisesti eurooppalaisten oikeistopopulistien yhteydessä, ja Timo Soini sai perussuomalaisten johtajana paljon huomiota. Puoluejohtajien merkitys on kuitenkin ylipäättään ”medioituneessa” politiikassa suuri: mediajulkisuus korostaa henkilöitä ja heidän esiintymistaitojaan puolueeseen katsomatta, eikä tämä ole vain populistisille liikkeille tyypillistä (esim. Bos ym. 2011). Erityisesti vaalien yhteydessä kaikkien puolueiden puheenjohtajat ovat korostetusti mediassa esillä (ks. Railo & Välimäki 2012, 120–124).

Vain kahdessa tekstissä populismi-sanaa käytettiin politiikan ulkopuolella: pankkien ja tieteen yhteydessä. Tällöin populismia käytettiin yksittäisenä haukkumasanana arvostelussa, jossa toimintaa pidettiin pinnallisena ja lyhytnäköisenä. Populismin liittäminen niin puhtaasti politiikkaan voi selittyä osittain sillä, että aineistot kerättiin vaalien ajalta. Muina aikoina populismi saatetaan liittää helpommin muihinkin yhteyksiin. Toisaalta on myös todennäköistä, että populistisiksi miellettyjen ja nimettyjen

poliittisten puolueiden yleistyminen ja menestys Euroopassa vahvistavat termin käyttöä nimenomaan politiikan yhteydessä.

Kehystyksessä oli kuitenkin suuria lehtikohtaisia eroja. *Helsingin Sanomissa* populismi kehystettiin selkeästi kielteisesti, kun taas *Ilta-Sanomissa* neutraali tai myönteinen kehystys oli jopa kielteistä yleisempää. Sanottu korostuu entisestään, kun otetaan huomioon *Helsingin Sanomien* juttujen suurempi lukumäärä. Mikäli *Helsingin Sanomien* jutuista jätetään pois perussuomalaisia puolustaneet yleisönosastokirjoitukset, lehdessä ei käytännössä julkaistu yhtään artikkelia, joka olisi kehystänyt populismin myönteisesti. Sen sijaan *Ilta-Sanomissa* myönteinen kehystys oli kohtuullisen yleinen myös toimituksen tekemissä jutuissa. Lehtien painotuksissa oli eroja myös sen suhteen, ilmestyikö juttu ennen vai jälkeen vaalipäivää. Esittelen seuraavaksi näitä eroja tarkemmin kehyskohtaisesti.

Impivaaralaisuus

Impivaaralaisuuden kehystys oli selkeästi yleisin ensisijaisena kehyksenä *Helsingin Sanomien* uutisjutuissa, joissa se esiintyi usein myös toisena kehyksenä ”muukalaiskammon” kanssa. *Helsingin Sanomien* kolumneissa impivaaralaisuus oli yleinen kakoskehys. *Ilta-Sanomissa* impivaaralaisuuden kehys ei esiintynyt juuri lainkaan. Kehyksen muotoili kenties suorasanaisimmin Olli Kivinen pari päivää vaalien jälkeen ilmestyneessä kolumnissaan ”Pohjoiset vapaamatkustajat”:

Euroopassa on syntynyt voimakkaita paineita globalisaation etenemisestä yhä selvemmin Aasian ehdoilla, perinteisten teollisuusmaiden taantumisesta sekä Euroopan unionin ja euron vaikeuksista. Ne ovat johtaneet populististen liikkeiden syntyyn ja kasvuun kuten vaikeina murrosaikoina aikaisemminkin. Lääkkeeksi ehdotetaan käpertymistä impivaaralaisuuteen niin meillä kuin muuallakin. (HS 19.4.2011)

Kivisen kolumni nostaa esille impivaaralaisuuden kytkennät ”sydänmaahan” (vrt. Taggart 2000). Kivisen mukaan impivaaralaisuus on ennen muuta omaan napaan tuijottamista kansallista menneisyyttä korostamalla, mitä Kivinen pitää ”turvallisen tuntuksena mutta vaarallisena”.

Vaalien ajan pääkirjoituksissa ja kolumneissa impivaaralaisuus oli teema, joka liitettiin usein perussuomalaisten takaperoisina pidettyihin EU-linjauksiin ja ilmasto-ohjelmaan (Hatakka 2012, 308–309). Populismi-termin yhteydessä perussuomalaisia ei välttämättä nostettu esiin eksplisiittisesti, mutta impivaaralaisuuden kehys tuotti kielteisiä merkityksiä myös populismiin yleisemmin. Useimmiten impivaaralaisuus kytkettiin maahanmuuttokriittisiin keskusteluihin ja muukalaiskammon kehykseen. *Helsingin Sanomissa* impivaaralaisuus tarkoitti monesti muukalaiskammon silotellumpaa julkisivua.

Joissakin artikkeleissa impivaaralaisuuden näkökulma laajeni kuitenkin koko yhteiskuntaa koskevaksi analyysiksi, kuten Katarina Baerin tekstissä Itävallan oikeisto-

populistisesta FPÖ-puolueesta ja sen edesmenneen johtohahmon Jörg Heiderin perinnöstä (HS Ulkomaat 9.4.2011). Olennainen ero muukalaiskammon ja impivaaralaisuuden kehyksessä onkin se, että ensin mainittu kohdistuu muihin, kun taas jälkimmäinen selittää populismia ikään kuin sisältä käsin. Tämän takia impivaaralaisuuden kehyksessä painottuvat yhteiskuntajärjestelmän lisäksi kansalliseen kieleen ja kulttuuriin liittyvät ulottuvuudet. Impivaaralaisuus on kansallisvaltion puolustamista muualta tulevia uhkia – erityisesti globaalia talouskilpailua, keinottelua, teollisuuden ulosliputtamista ja halpatyövoiman invaasiota – vastaan, mutta ennen kaikkea käpertymistä johonkin kuvitteelliseen kansalliseen perinteeseen, josta rakennetaan varsin homogeeninen kuva riippumatta siitä, kuinka monikulttuurinen menneisyys kansakunnalla on (vrt. Lehtonen ym. 2004).

Muukalaiskammo

Impivaaralainen ”sydänmaa” on kuvitteellinen paikka, joka yhdistää ”vaietun kansan” ja jonka avulla voidaan erottautua muista – niistä jotka eivät kuulu ”sydänmaahan”. Siten ”sydänmaa” mahdollistaa myös vihan tunteet muualta tulevia ja jopa kansallisvaltiossa asuvia ihmisryhmiä kohtaan, jos he eivät istu ”sydänmaahan”. (Taggart 2000, 95–97.) Tämä selittää, miksi impivaaralaisuuden kehys liitettiin niin usein muukalaiskammon kehykseen. Muukalaiskammon kehys oli yleinen erityisesti *Helsingin Sanomien* kolumneissa ja ulkomaan uutisissa.

Usein populismin kehystäminen muukalaiskammolla liittyi kuitenkin muiden Euroopan maiden äärioikeistolaisiin populistiliikkeisiin (vrt. Mudde 2007). Näissä kirjoituksissa ei välttämättä mainittu suoraan perussuomalaisia eikä viitattu Suomen tuleviin eduskuntavaaleihin. Tällaisia artikkeleita olivat esimerkiksi Katarina Baerin koko sivun juttu Itävallan oikeistopopulistisesta puolueesta FPÖ:sta otsikolla ”Haider kuoli mutta aate elää” (HS Ulkomaat 9.4.2011) sekä Jenni Virtasen niin ikään koko sivun juttu Ranskan oikeistopopulistipuolue Front Nationalista, joka ”ratsastaa *muukalaisvastaisuudella* ja turvattomuudella” (HS Ulkomaat 11.4.2011) tai Virtasen kolumni Ranskan musliminai-sille asettamasta huivikiellosta (HS Uutisanalyysi 15.4.2011).

Perussuomalaisiin muukalaiskammon kehys liitettiin pääosin ulkomaisten rinnastusten avulla, joissa äänessä olivat muiden maiden toimittajat. Jo ennen vaalipäivää julkaistussa jutussa saksalaistoimittajaa ihmetyttää suomalaisten suhtautuminen perussuomalaisiin: ”Muissa maissa poliitikot eivät suostu edes keskustelemaan *oikeistopopulistien* kanssa” (HS 15.4.2011). Muukalaiskammon kehys yleistyi etenkin vaalien jälkeen, kun perussuomalaisten menestys oli käynyt selväksi ja herättänyt kritiikkiä ulkomailla. Vaalien jälkeen perussuomalaiset rinnastettiin Euroopan rasistisiin oikeistopopulisteihin esimerkiksi medialainoissa (HS 18.4.2011) ja asetettiin muissakin *Helsingin Sanomien* jutuissa eurooppalaisen äärioikeistolaisen populismin muukalaiskammoiseen kehykseen (esim. ”Euroopan peruspopulistit – Oikeistopopulismi Euroopassa”, HS 19.4.2011).³

Ilta-Sanomat nosti niin ikään perussuomalaisten kytkemisen eurooppalaiseen äärioikeistoon muukalaiskammon kehyksessä näyttävästi esille, mutta juttujen näkökulma oli

selvästi erilainen kuin *Helsingin Sanomissa*. *Ilta-Sanomissa* ulkomaisen median reaktioita perussuomalaisten vaalimenestykseen pidettiin muun muassa otsikon mukaan ”hyökkäyksenä Soinia vastaan” (IS 19.4.2011). Perussuomalaisten äärioikeistomerkitukset pyrittiin *Ilta-Sanomien* populismijutussa kiistämään antamalla ääni esimerkiksi Portugalin Brysselin kirjeenvaihtaja Antonio Esteves Martinsille: ”Toisin kuin moni muu eurooppalainen toimittaja, Martins ei pidä Soinia äärioikeistolaisena. – – EU-kriittinen Soini kyllä on, hän sanoo.” Sama käsittelytapa jatkui *Ilta-Sanomissa* vielä kahtena seuraavana päivänä jutuissa ”Soinin sota” (IS 20.4.2011) ja ”Natsivertaus kuohuttaa” (IS 21.4.2011) sekä pääkirjoituksessa ”Maailma luulee Soinia äärioikeistolaiseksi” (IS 26.4.2011).

Pelkkää retoriikkaa

Populismin kehystäminen ”pelkkänä retoriikkana” oli kaikkein yleisin ensisijaisena kehyksenä ja sitä käytettiin molemmissa tutkimuksen lehdissä – tosin hiukan eri yhteyksissä. Tässä kehystyksessä populismi ymmärretään paljolti sanan tunnetuimmassa merkityksessä kansaa kosiskelevaksi puhetavaksi ja ontoksi politiikaksi, jossa suositota tavoitellaan puhumalla yhtä ja toimimalla toisin. Kehystys oli yleinen myös koko vaalijulkisuuden perussuomalaisia käsitelleissä pääkirjoituksissa ja kolumneissa, joissa heidän politiikkaansa pidettiin usein epärealistisena ja retoriikkaansa populistisena (Hatakka 2012, 300, 302–303).

Kuten Balen ja kumppaneiden brittitutkimuksessa kävi ilmi, tällainen populismikäsitely saatetaan liittää kuitenkin oikeastaan mihin tahansa aiheeseen, eikä se kiinnity myöskään puolueeseen (Bale ym. 2011). Esimerkiksi Anne Moilanen kirjoitti vaalipäivän aattona *Ilta-Sanomien* kolumnissaan, että: ”Suuria puolueita yhdistää mielestäni ennen kaikkea, että ne kaikki ovat eläkeiästä samaa *populistista mieltä*: että sitä ei saa nostaa” (IS 16.4.2011). Lehtien erot olivat tämänkin kehyksen suhteen selvät.

Ilta-päivälehdessä populaarista tyyliä tai retoriikkaa saattoi viljellä oikeastaan kuka tahansa (vrt. Jagers & Walgrave 2006). Populistinen retoriikka liitettiin *Ilta-Sanomissa* ennen vaaleja etenkin valtionvarainministeri Jutta Urpilaiseen. Erityisesti *Ilta-Sanomien* tekemissä vaalitenttiarvioissa (6.4.2011, 7.4.2011, 14.4.2011 ja 15.4.2011) politiikan toimituksen esimies Mika Koskinen nimitti Urpilaista toistuvasti populistiksi ja arvioi Soinin parhaimmaksi esiintyjäksi kompaten tämän europolitiikkaa. Myös lehden toimittaja Mika Lehto nimitti 15.4.2011 vaalitenttiarviossaan Urpilaista populistiksi. *Ilta-Sanomien* medialainoissa populismi liitettiin myös vihreisiin (IS poiminta 6.4.2011). Vastaava kytkös löytyi myös *Helsingin Sanomien* toimittajan Jyrki Räikän kolumnista ”Aprilia, hihkuvat Timo Soini ja vihreät” (HS 1.4.2011).

Pääsääntöisesti *Helsingin Sanomat* kuitenkin liitti populistisen retoriikan suomalaisista puolueista perussuomalaisiin, kuten kirjoituksessa Suomen kehitysapukeskustelusta (HS Ulkomaat 16.4.2011) tai siteeraamalla entisen pääministerin ja puoluejohtajan Paavo Lipposen näkemyksiä (HS Lyhyesti 23.4.2011). Näkyvin esimerkki populistisen retoriikan ja perussuomalaisten kytköksestä rakennettiin *Helsingin Sanomien* henkilökuvassa Timo Soinista, jonka yhteydessä oli iso karikatyyrikuva Soinista sammakkona

(”Yksinvaltainen kansanmies” HS 1.4.2011). Populistinen retoriikka liitettiin lehdessä myös eurooppalaisten oikeistopopulististen puolueiden johtajiin, kuten Jörg Heideriin, Marine Le Peniin ja Morten Messerschmidtin. Populismien kytkeminen tällaisiin hahmoihin oli itsestään selvää myös brittilehdistössä (Bale ym. 2011, 121).

Populistisen retoriikan arvioitiin joissakin yhteyksissä olevan jopa ratkaiseva tekijä vaalimenestyksessä, mutta *Helsingin Sanomissa* tätä vaikutusta pidettiin järjestään huonona (esim. HS Mielipide 27.4.2011). *Ilta-Sanomissa* nostettiin esiin myös toisenlaisia äänenpainoja, kuten päätoimittaja Tapio Sadeojan kolumissa: ”Turha siinä on sitten natkuttaa, jos kansa valitsee amatööripopulistien sijaan ammattipopulistin. Vaihtoehdonkin olisi voinut tarjota.” (IS Kolumni 9.4.2011.)

Populistinen liike ja kansan ääni

Populismien kehystäminen poliittisena liikkeenä ja kansan äänenä ovat aineistossa ainoita neutraaleja tai myönteisiä populismien kehystyksiä. Molemmat kehukset esiintyivät muutaman kerran myös *Helsingin Sanomissa*, mutta kolmea perussuomalaisia puolustavaa yleisönosastokirjoitusta lukuun ottamatta lähinnä neutraaleina mainintoina: Tom Packalenin (HS 4.4.2011) ja Sami Sjöblomin (HS 12.4.2011) mielipidekirjoituksissa puolustettiin perussuomalaisten maahanmuuttopolitiikkaa, ja Leo Näreaho (HS 20.4.2011) korosti perussuomalaisten vaalivoiton osoittavan demokratian toimivuutta. Vaikka kielteiset merkitykset olivat yleisempiä, tällaisia demokratian toimivuutta korostavia merkityksiä liitettiin jonkin verran perussuomalaisiin myös koko vaalijulkisuuden pääkirjoituksissa ja kolumneissa riippumatta siitä, puhuttiinko niissä populismista (Hatakka 2012, 314–316).

Joissakin *Helsingin Sanomien* uutisissa perussuomalaiset esiintyi neutraalisti populistisena puolueena, kuten HS-vaalikoneen vastausten analyysissa (HS 20.4.2011) sekä keskustan vaalitappiota käsitelleessä jutussa (HS 22.4.2011). Tällaisia pohdintoja oli myös *Ilta-Sanomissa*, jonka pääkirjoitus selitti perussuomalaisten vaalimenestystä niin ikään neutraaliin tyyliin maaseudun ja SMP:n perinnöllä (IS 23.4.2011).

Pääsääntöisesti *Ilta-Sanomien* kehystykset populismista poliittisena liikkeenä olivat kuitenkin myönteisiä, liittyivät perussuomalaisiin ja rakensivat puolueelle positiivista imagoa. Pekka Seppäsen kolumni ”Soini teurasti pienpuolueita” (IS 23.4.2011) kiteytti perussuomalaisen populismien myönteisen kehystyksen: ”Täällä jopa populistipuolue on maltillinen, sisäsiisti ja yhteistyökykyinen.”

Heti vaalipäivän jälkeen *Ilta-Sanomien* esitteli puolueen tuoreita kansanedustajia isossa jutussa ”Tällaisia he ovat”. Populismi nousee jutussa esiin nimenomaan kansan äänen kehityksessä:

Pääseekö kansan ääni vihdoin esiin? Vai kuluuko seuraavat neljä vuotta railakkaassa hurlumhei-kaaoksessa, jota Timo Soini yrittää parhaansa mukaan pitää säällisissä rajoissa? – Perus-Kake on ylpeä populisti. Toisille populismi on kirosana, mutta Tuupaiselle se tarkoittaa demokratiaa. (IS 18.4.2011)

Samassa lehdessä kerrottiin myös aukeaman kokoisessa jutussa perussuomalaisten vaalijuhlista otsikolla ”Unohdettu kansa riemuitsi” (IS 18.4.2011). Seuraavan päivän lehdessä oli perussuomalaisten uudesta vantaalaisesta kansanedustajasta Johanna Jurvasta koko sivun artikkeli, jossa painotettiin populismin liittymistä kansan syvien rivien puolustamiseen (IS 19.4.2011).

Ilta-Sanomien tapa kehystää populismi ja siihen liittyen perussuomalaiset erosi näin ollen merkittävästi *Helsingin Sanomista*, jossa mielipidekirjoitusten lisäksi vain yhdessä artikkelissa viitattiin perussuomalaisiin kansan äänen kehyksessä. Populismin kehykset Suomen vaalijulkisuudessa tukivat siten väitteitä populaari- ja laatujournalismin eroista aiheen käsittelyssä (ks. Mazzoleni 2003, 8; Jungar 2010, 215–216).

Journalismia kansalle?

Populismi-termiä käytettiin eduskuntavaalien 2011 lehtijulkisuudessa varsin vähän. Kun termiä käytettiin, se esiintyi *Helsingin Sanomissa* ja *Ilta-Sanomissa* usein pelkän retoriikan kehyksessä onttona puheenpartena, jolla ei ole reaaliolitiikassa katetta. Tässä suhteessa populismin merkitykset olivat hyvin samansuuntaisia kuin Balen ja kumppaneiden tutkimuksen mukaan brittilehdistössä, jossa populismia käytettiin lähinnä haukkumasanana milloin missäkin (poliittisessa) yhteydessä (Bale ym. 2011).

Suomalainen populismiin liittyvä kehystys erosi kuitenkin brittikontekstista siinä, että termin käytössä oli selkeitä painotuksia ja hallitseva logiikkaa: yleisimmin populismi liitettiin perussuomalaisiin tai eurooppalaisiin uuspopulistisiin liikkeisiin. Tämä on ymmärrettävää, koska perussuomalaiset oli vuoden 2011 vaaleissa voimakkaasti nouseva puolue, joka kytkeytyy ideologisesti eurooppalaisiin oikeistopopulistisiin liikkeisiin maahanmuutto- ja EU-kriittisen ohjelmansa kautta. Tämä kytkentä teki myös nationalistisesta impivaaralaisuuden kehyksestä ja nativistisesta muukalauskammon kehyksestä suosittuja. Ne muodostivatkin ensi- ja toissijaisina kehystyksen tapoina yhdessä suosituimmat tavat tuottaa populismille merkityksiä.

Kehystyksissä oli kuitenkin selkeä lehtikohtainen ero. *Helsingin Sanomissa* suositettiin populismin kielteisiä kehyksiä impivaaralaisuutta, muukalauskammon ja pelkkää retoriikkaa. *Ilta-Sanomissa* impivaaralaisuuden kehys ei esiintynyt juuri lainkaan, ja populismi kehystettiin lehdessä aika usein myös myönteisesti ”kansan syvien rivien” äänenä ja jopa toimivan demokratian ilmentäjänä. Lehdissä oli myös eroja sen suhteen, kuinka populismia ja perussuomalaisia käsiteltiin yhdessä.

Helsingin Sanomat vältteli populismin ja perussuomalaisten suoraa liittämistä toisiinsa, koska populismi-sanan kielteiset merkitykset olisivat tuottaneet kuvan poliittisesti vinoutuneesta journalismista. *Helsingin Sanomien* uutisissa populismi oli toistuvasti jotain, joka tapahtui muualla – erityisesti eurooppalaista oikeistopopulismia. Eurooppalaisten oikeistopopulististen puolueiden avulla kirjoitettiin rasismista ja muukalausvihasta usein mainitsematta perussuomalaisia, vaikka yhteys Suomen vaaleihin ja perussuomalaisiin oli luettavissa rivien välistä. Vaalien jälkeen puheenvuoro annettiin ulkomaalaisille toimittajille, jotka kauhistelivat perussuomalaisten vaalivoit-

toa. Kolumni- ja mielipidekirjoituksissa populismin kielteiset merkitykset liitettiin suoremmin perussuomalaisiin myös ennen vaaleja.

Ilta-Sanomissa populistisina ”tyhjän puhujina” ennen vaaleja esitettiin monet muutkin tahot kuin perussuomalaiset – erityisesti valtiovarainministeri Jutta Urpilainen (SDP). Vaalien jälkeen perussuomalaiset saivat ilmentää populismin myönteisiä, kansaan liittyviä merkityksiä. Ulkomaalaisten toimittajien syytökset puolueen rasistisuudesta tai fasistisuudesta puolestaan haastettiin, ja Timo Soini esitettiin syytöksistä tuhtuneena mutta viisaana puoluejohtajana.

Lehtien tavat kehystää populismia tukevat näkemystä populaari- ja eliittijournalismin eroista (esim. Fiske 1992; Hartley 1996). *Helsingin Sanomat* toisti populismin kehystyksissään liberaalin poliittisen ja kulttuurisen eliitin arvomaailmaa. Maan suurimpana päivälehtenä ja pääkaupungissa toimivana valtamediana *Helsingin Sanomien* vuoropuhelu Suomen valtaeliitin kanssa on perinteisesti runsasta. *Helsingin Sanomat* on monien tutkimusten mukaan hakenut kiistakysymyksissä konsensusta ”kansallisen edun nimissä”, ja siksi poliittisen eliitin ääni nousee usein sen jutuissa päällimmäiseksi (esim. Harjuniemi & Herkman 2013; Lounasmeri 2010; Rahkonen 2006). Erityisesti lehden kolumni- ja kommenttikirjoituksia hallitsi liberaali oikeistopopulismin ja muukalaiskammon kritiikki.

Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että niin sanottu laatumedia yrittää tukea valtapuolueiden *status quota*, kun taas populaarimedia tarttuu helpommin sitä haastavan populismin painotuksiin (ks. Mazzoleni 2003, 8). *Ilta-Sanomissa* ”kansan ääni” nousi esiin tavalla, joka kuvastaa esimerkiksi Fiske (1992) tulkintaa populaarijournalismista eliittimedian haastajana. Lehden uutiset noudattivat kuitenkin perinteistä uutisformaattia ja olivat asialähtöisiä (vrt. Sparks 2000, 15). *Ilta-Sanomien* populismi-aiheiset jutut olivat siten populistisia ennen muuta yleisön puhuttelun kannalta – ne haastoivat valtapuolueiden *status quon* liittämällä populismin myönteisellä tavalla perussuomalaisiin. *Ilta-Sanomien* tapa määritellä yleisö erosi siten *Helsingin Sanomien* yleisökäsityksestä. Vastaavanlainen ”populistinen” yleisönpuhuttelu on näkynyt myös esimerkiksi eurokriisin käsittelyssä vuosina 2010–2012 (ks. Herkman 2014).

Ilta-Sanomat puhutteli useissa populismi-sanaa käyttäneissä jutuissaan yleisöä vetoamalla myönteisesti kansallistunteeseen, lukijoiden fantasiaan ”sydänmaasta” (vrt. Taggart 2000, 95–97). Jamesonin (1984, 65–67) mukaan tällainen menetety onnelan haikalu on postmodernille ajalle tyypillistä: historiasta tulee menneisyyden stereotyyppien ja kulttuuristen myyttien pinnallisen ja nostalgisen kierrättämisen kohde. Tässä tilanteessa populismin myönteisten merkitysten tuottaminen näyttäytyy radikaalina, kun taas sen kritiikki kiinnittyy ”korkean modernin” ihanteisiin ja konsensus-Suomen *status quon* vaalimiseen (vrt. Kantola 2011, 167–174). *Ilta-Sanomien* myönteisissä kehystyksissä populismin tyhjä merkitsijä täytettiin ”kansan” ja ”demokratian” merkityksillä, kun taas *Helsingin Sanomien* kirjoituksissa populismi yritettiin kiinnittää demokratian vastaisuuteen (vrt. Laclau 2005, 69–75).

Lopuksi

Vaalit muodostavat erityisen ajanjakson poliittisessa julkisuudessa, eikä analyysin tuloksia voi välttämättä yleistää muihin aikoihin. *Helsingin Sanomien* sähköisen arkiston pikainen tarkastelu antaa ymmärtää, että populismi-termiä käytetään vaalikampanjoiden ulkopuolella vieläkin vähemmän ja moninaisemmissa yhteyksissä. Vaalien ulkopuolella populismi liitetään harvemmin kotimaisiin puolueisiin, ja esimerkiksi perussuomalaisten merkitys populismin indikoijana on todennäköisesti vähäisempi kuin vaalien yhteydessä. Vaalijulkisuudessa esiin nousseista populismin kehystämisen tavoista erityisesti muiden maiden oikeistopopulismiin liittyvät muukalaiskammon ja pelkän retoriikan kielteiset kehukset näyttävät hallitsevan muuta poliittista julkisuutta. Näin ollen populismin merkitykset saattavat olla vaalien ulkopuolella lähempänä brittitutkimuksen tuloksia kuin tämä analyysi antaa olettaa (vrt. Bale ym. 2011). Toisaalta yllä mainitut kehukset olivat *Helsingin Sanomissa* suosittuja myös vaalien aikana, ja suurin ero oli lehtityyppien välillä.

Tässä tutkimuksessa esiin noussut lehtien ero tukee perinteistä jaottelua eliitti- ja populaarimediaan, jossa maan johtava päivälehti asettuu eliittiä tukevaan ja iltapäivälehti sitä haastavaan rooliin (ks. Fiske 1992). Näinkin selkeä jaottelu populismiaiheen yleisöpuhuttelussa heijastaa Suomen poliittisen kulttuurin yhä kasvavia jakolinjoja, joihin perinteinen luokkaperustainen puoluekenttä ei enää kykene täysin vastaamaan (Herkman 2011, 53–54). Populistiseksi liikkeeksi nimetty perussuomalaiset luo kiilaa vanhojen puolueiden rintamaan sekoittamalla vasemmisto-oikeisto-asetelmaa ja korostamalla arvokonservatismia, joka erottuu liberaalien luokkapuolueiden painotuksista. Poliittinen konjunkttuuri saattaa kasvattaa suomalaisen populaari- ja päivälehdistön eroa, joka on Pohjoismaissa ollut perinteisesti pienempi kuin Yhdysvalloissa tai muualla Euroopassa (Sparks 2000, 15). Notkistuvassa poliittisessa ja journalistisessa kulttuurissa ”postmoderni impivaaralaisuus” vetoaa lehtien lukijoihin eliitinvastaisella kansankäsityksellä, kun taas sen kriitikot näyttäytyvät paradoksaalisesti ”korkean modernin” konsensus-Suomen puolestapuhujina (Kantola 2011, 167–174).

Viitteet

- 1 Artikkelin on osa Suomen Akatemian rahoittamaa akatemiatutkijan projektia ”Representations of the Nordic Populism”.
- 2 Suomen määrällisen aineiston koodasi tutkimusavustaja Paula Häkämies loka–marraskuussa 2013.
- 3 Kehystä käytettiin myös *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa 20.4.2011 sekä jutussa ”Tanskan populistit iloitsevat vaalivoitosta” (HS 20.4.2011), jossa haastateltiin Tanskan kansanpuolueen johtajaa Morten Messerschmidtä.

Kirjallisuus

- Akkerman, Tjiske (2011). Friend or foe? Right-wing populism and the popular press in Britain and the Netherlands. *Journalism* 12: 8, 931–945.
- Albertazzi, Daniele and Duncan McDonnell (2008). Conclusion: Populism and twenty-first century Western European democracy. Teoksessa: Albertazzi, Daniele & McDonnell, Duncan (toim.). *Twenty-First Century Populism*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 217–223.

- Andersson, Christian (2009). *Populism*. Stockholm: SNF Förlag.
- Arter, David (2010). The breakthrough of another West European populist radical right Party? The case of True Finns. *Government and Opposition* 45: 4, 484–504.
- Arter, David (2012). 'Big bang' elections and party system change in Scandinavia: Farewell to the 'enduring party system'? *Parliamentary Affairs* 65, 822–844.
- Arter, David (2013). The "hows", not the "whys" or the "wherefores": The role of intra-party competition in the 2011 breakthrough of the True Finns. *Scandinavian Political Studies* 36: 2, 99–120.
- Bale, Tim; Kessel, Stijn van & Taggart, Paul (2011). Thrown around with abandon? Popular understandings of populism as conveyed by the print media: A UK case study. *Acta Politica* 46: 2, 111–131.
- Boomgaarden, Hajo G. & Vliegenthart, Rens (2007). Explaining the rise of anti-immigrant parties: The role of news media content. *Electoral Studies* 26: 2, 404–417.
- Borg, Sami (2012). Perussuomalaiset. Teoksessa: Borg, Sami (toim.). *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu 6/2012. Helsinki: Oikeusministeriö, 191–210.
- Bos, Linda & Brants, Kees (2014). Populist rhetoric in politics and media: A longitudinal study of the Netherlands. *European Journal of Communication* 29: 6, 703–719.
- Bos, Linda; Brug, Wouter van der & Vreese, Claes de (2011). How the media shape perceptions of right-wing populist leaders. *Political Communication* 28: 2, 182–206.
- Canovan, Margaret (1981). *Populism*. London: Junction.
- Canovan, Margaret (1999). Trust the people! Populism and the two faces of democracy. *Political Studies* XLVII: 2–16.
- Canovan, Margaret (2005). *The People*. Cambridge: Polity Press.
- De Vreese, Claes H.; Jochen, Peter & Holli, Semetko A. (2001). Framing politics at the launch of the Euro: A cross-national comparative study of frames in the News. *Political Communication* 18: 2, 107–122.
- Entman, Robert M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43: 4, 51–58.
- Fieschi, Catherine; Morris, Marley & Cabarello, Lila (2012). *Recapturing the Reluctant Radical: How to Win Back Europe's Populist Vote*. London: Counterpoint.
- Fiske, John (1992). Popularity and the politics of information. Teoksessa: Dahlgren, Peter & Sparks, Colin (toim.). *Journalism and Popular Culture*. London: Sage, 45–63.
- Gitlin, Todd (1980). *The Whole World is Watching: Mass Media in Making & Unmaking the New Left*. Berkely: University of California Press.
- Hartley, John (1996). *Popular Reality: Journalism, Modernity, Popular Culture*. London: Arnold.
- Harjuniemi, Timo & Herkman, Juha (2013). *Eurokriisi suomalaisissa sanomalehdissä 2010–2012*. Viestinnän tutkimusraportteja 2/2013. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, viestinnän tutkimuskeskus CRC. Saatavilla: <http://www.helsinki.fi/crc/julkaisut/eurokriisi.pdf> (luettu 21.5.2015).
- Hatakka, Niko (2012). Perussuomalaisuuden kuva kolumni- ja pääkirjoitusjulkaisuudessa. Teoksessa: Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.). *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turku: Turun yliopisto/Kirja-Aurora, 294–322.
- Helander, Voitto (toim.) (1971). *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*. Hämeenlinna: Karisto.
- Herkman, Juha (2011). *Politiikka ja mediajulkisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Herkman, Juha (2014). Perussuomalaiset ja eurokriisi mediassa. *Politiikka* 56: 4, 287–299.
- Horsti, Karina & Nikunen, Kaarina (2012). The ethics of hospitality in changing journalism: The rise of anti-immigrant movement in Finnish media publicity. ICA Conference Papers, 1–30.
- Jagers, Jan & Walgrave, Stefaan (2006). Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research* 46: 3, 319–345.
- Jameson, Fredric (1984). Postmodernism, or the cultural logic of late capitalism. *New Left Review* 146 (July–August), 59–92.
- Jungar, Ann-Cathrine (2010). Populismens återkomst: hot eller löfte? Teoksessa: Ekman, Joakim & Linde, Jonas (toim.). *Politik, protest, populism – deltagande på nya villkor*. Malmö: Liber, 202–224.
- Kantola, Anu (2011). Tyhjää vai täyttää julkista elämää? Teoksessa: Kantola, Anu (toim.). *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus, 164–179.
- Koopmans, Ruud & Muis, Jasper (2009). The rise of right-wing populist Pim Fortuyn in the Netherlands: A discursive opportunity approach. *European Journal of Political Research* 48: 5, 642–664.
- Laclau, Ernesto (2005). *On Populist Reason*. London: Verso.
- Lehtonen, Mikko; Löytty, Olli & Ruuska, Petri (2004). *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino.

- Lounasmeri, Lotta (2010). *Kansallisen konsensuskulttuurin jäljillä. Globalisaatioajan Suomi Helsingin Sanomissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- MacRae, Donald (1969). Populism as an ideology. Teoksessa: Ionescu, Ghita & Gellner, Ernest (toim.). *Populism: Its Meanings and National Characteristics*. London: Weidenfeld and Nicolson, 153–165.
- Mazzoleni, Gianpietro (2003). The media and the growth of neo-populism in contemporary democracies. Teoksessa: Mazzoleni, Gianpietro: Stewart, Julianne & Horsfield, Bruce (toim.). *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*. Westport: Praeger, 1–20.
- Mazzoleni, Gianpietro (2008). Populism and the media. Teoksessa: Albertazzi, Daniele & McDonnell, Duncan (toim.). *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 49–64.
- Mazzoleni, Gianpietro (2014). Mediatization and political populism. Teoksessa: Esser, Frank & Strömbäck, Jesper (toim.). *Mediatization of Politics: Understanding the Transformation of Western Democracies*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 42–56.
- Mudde, Cas (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Niemi, Mari K. (2013). The True Finns identity politics and populist leadership on the threshold of the party's electoral triumph. *Javnost – The Public* 20: 3, 77–92.
- Paloheimo, Heikki (2012). Populismi puoluejärjestelmän vedenjakajana. Teoksessa: Borg, Sami (toim.). *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu 6/2012. Helsinki: Oikeusministeriö, 324–345.
- Pauwels, Teun (2010). Explaining the success of neo-liberal populist parties: The case of Lijst Dedecker in Belgium. *Political Studies* 58: 5, 1009–1029.
- Pernaa, Ville (2012). Vaalikampailu mediassa. Teoksessa: Borg, Sami (toim.). *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu 6/2012. Helsinki: Oikeusministeriö, 29–42.
- Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.) (2012). *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turku: Turun yliopisto/Kirja-Aurora.
- Rahkonen, Juho (2006). *Journalismi taistelulenttänä. Suomen Nato-jäsenyydestä käyty julkinen keskustelu 2003–2004*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rahkonen, Juho (2010). Satumaan tango soi taas. Mikä selittää perussuomalaisten rakettimeista nousua? *Yhteiskuntapolitiikka* 75: 5, 547–553.
- Rahkonen, Juho (2011). Perussuomalaisten ruumiinavaus. Onko työväen protestipuolueen kannatus saavuttanut vielä ylärajaansa? *Yhteiskuntapolitiikka* 76: 4, 425–435.
- Railo, Erkki & Välimäki, Matti (2012). Kamppailu julkisuuden hallinnasta. Teoksessa: Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.). *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turku: Turun yliopisto/Kirja-Aurora, 100–161.
- Roodjuin, Matthijs (2014). The mesmerising message: The diffusion of populism in public debates in Western European media. *Political Studies* 62: 4, 726–744.
- Rydgren, Jens (2005). *Från skattemissnöje till etnisk nationalism: högerpopulism och parlamentarisk högerextremism i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Rydgren, Jens (2004). Explaining the emergence of radical right-wing populist parties: The case of Denmark. *West European Politics* 27: 3, 474–502.
- Sparks, Colin (2000). Introduction: The panic over tabloid news. Teoksessa: Sparks, Colin & Tulloch, John (toim.). *Tabloid Tales. Global Debates over Media Standards*. Lanham: Rowman & Littlefield, 1–40.
- Stanley, Ben (2008). The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies* 13: 1, 95–110.
- Suhonen, Pertti (2011). Mistä perussuomalaiset tulevat? Teoksessa: Wiberg, Matti (toim.). *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 61–81.
- Taggart, Paul (2000). *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- Väliveronnen, Esa (2007). *Geenipuheen lupaus. Bioteknikan tarinat mediassa*. Viestinnän julkaisuja 13. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Wiberg, Matti (2011). Mitä populismi on? Teoksessa: Wiberg, Matti (toim.). *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 11–21.
- Wiles, Peter (1969). A syndrome, not a doctrine. Teoksessa: Ionescu, Ghita & Gellner, Ernest (toim.). *Populism: Its Meanings and National Characteristics*. London: Weidenfeld and Nicolson, 166–179.
- Williams, Raymond (1988). *Keywords. A Vocabulary of Culture and Society*. London: Fontana Press.